

Віталій Щепанський

ПОХОДЖЕННЯ «МЕТЕРОЛОГІЧНОЇ МАГІЇ» В СЛОВ'ЯНСЬКОМУ РУКОПИСІ XVI СТ.

*Стаття присвячена одній із найменш досліджуваних сторінок історії релігійних уявлень серед слов'ян культурного середовища *Slavia Orthodoxa*, зокрема трансформації тюркських шаманських практик. На основі рукописного документу XVI ст. здійснено спробу реконструювати походження магічної практики «метеорологічної магії» серед східних слов'ян. У статті прослідковано походження ритуалу для зміни погоди. Доведено вплив тюркської культурної традиції на слов'янську рукописну пам'ятку.*

Ключові слова: «метеорологічна магія», камінь яда, тюркські племена, слов'янські рукописи.

Незвичні та несподівані знахідки завжди викликали в людини зацікавленість. Камінь, який неочікувано знаходили в нутрошах тварини, особливо в печінці, шлунку або матці, у давнину привертав неабияку увагу тих, хто його там виявив. У принципі знайти камінці у шлунку домашньої птиці чи тварини – це не така вже й велика рідкість, але якщо така знахідка виявлялася в нутрошах тварини, котрій приписують магічні властивості, – це не лишалося поза увагою. Того, хто знаходив такий камінь, не цікавили механізми формування конкременту в тварині, адже куди значиміше було дізнатися для чого його можна використати. Зрештою про властивості цього незвичного предмету можна було лише здогадуватися.

Також варто згадати, що такого роду камінці були описані в рукописних травниках XVII–XVIII ст., де їх записували як «курячий, ластовик, орловик» [8, с. 351–352]. Їх назви відсилають до тих тварин чи птахів, у нутрошах тварин, яких вони були виявлені. Відповідно до особливостей кожної з цих живих істот у міфологічному та фольклорному спадку, можна встановити і властивості виявленого конкременту. У кожному регіоні зміст легенд щодо них був різним залежно від способу виявлення цих камінців.

Уперше кириличний текст, у якому було виявлено докладний опис магічних властивостей подібного каменю, датується XVI ст. Єдиний учений, що розглядав його походження був російський славіст А. Турилов. Він запропонував гіпотезу, що ця пам'ятка має західноєвропейське походження. У нашій статті буде здійснена спроба спростувати цей погляд і довести, що вище згаданий магічний текст має тюркське походження, оскільки тісно пов'язаний із тюрками, що проживали на території Великого Князівства Литовського.

Наприклад, питання розселення тюркського етносу на території Волині, що входила до Великого Князівства Литовського, розглянув у своїй студії М. Якубович [12]. Досліджуючи відносини татар і місцевого населення XIV – XV ст. він дійшов висновку, що вони були унікальними. Починаючи з часів Золотої Орди, які були визначальним етапом в історії тюркських народів [5, с. 113–114], татари почали емігрувати на землі Великого Князівства Литовського, це території сучасної Литви, Білорусі та України. Перші поселення татар з'явилися на цих землях ще в 1397–1398 рр. завдяки діяльності князя Вітольда. Саме він надав притулок прибічникам Тохтамиша – кипчацького хана, який перебував у конфлікті з Тамерланом [6, с. 263]. Окрім татар із Кримського ханства сюди були переселені громади караїмів тюркського походження. Також існує велика кількість інших досліджень пов'язаних із розселенням тюркського етносу на території Великого Князівства Литовського. Про більшість із них згадує М. Якубович [12, с. 186–187].

У книзі «Отреченное чтение в России XVII–XVIII веков» (2002 р.) російський славіст А. Турилов опублікував унікальну знахідку, а саме слов'янський рукопис XVI ст., назвавши його інструкцією з «метеорологічної магії» [9]. Знайдений текст нині зберігається в державному архіві Швеції, у сховищі замку Скуклостер. Нині він перебуває в колекції «Польські та руські листи» (Лист № 352). Цей учений дає такий опис документа: «На вигляд це характерний

для діловодства канцелярський папір, що був написаний у Великому Князівстві Литовському, який нічим не відрізняється від інших паперів, що пов'язані з діловодством. Листок має розмір 32,6 x 11,2 см. Текст займає дві з половиною сторінки з чотирьох. Почерк, яким написаний магічний листок, у документах фонду більше ніде не зустрічається. Список датується досить надійно, а саме XVI ст.» [9, с. 535]. Якщо бути більш точним, то А. Турилов відносить його до 1540 р., спираючись на те, що масив документів, де була виявлена ця рукописна пам'ятка, датується саме цим роком. Для нас походження документу і шлях, яким він потрапив до Швеції, не настільки важливий. Це детально описано в книзі «Отреченное чтение в России XVII–XVIII веков». Мова тексту визначається як «проста». Варто згадати, що дискусії навколо «простої мови» XVI–XVII ст. ведуть і сьогодні. Автор цього магічного листка вірогідно був канцелярським писарем із хорошим почерком, що спростило прочитання тексту. На думку А. Турилова, він був білорусом. Завдяки старанням цього російського вченого нам доступний оригінальний зміст вказаної пам'ятки.

На жаль, її текст зберігся не дуже добре, але все ж нам відомий весь зміст документу. Втрачено лише декілька його фрагментів: «Папір в деяких місцях мокрий, чорнила дуже сильно розпливлися, так що текст місцями скоріше вгадується, ніж зчитується. Останній рядок, що знаходиться на згині паперу, майже не зчитується. Окремі фрагменти відновлені за контекстом», – пише А. Турилов [9, с. 535-536].

Він визначає жанр тексту як записку «на пам'ять». Швидше за все її давали людині в довготривалу мандрівку, або особі, яка виконувала якесь доручення з доставки інформації, для того щоб негода не сповільнювала її рух. У тексті йдеться про камінь, який можна знайти в нутрощах тварини чи птаха, неважливо яких: домашніх чи диких. За ним камінь, який був вилучений із нутрощів, треба було розмістити в залитому кров'ю сечовому міхурі птаха або тварини, з якої був вилучений камінь. Зберігати магічний предмет потрібно було в крові постійно, навіть якщо вона згусне.

Перед початком чарування камінь слід було вийняти із міхура та обтерти хустинкою від крові. Для того, щоб викликати дощ, такий магічний предмет потрібно опустити у воду – річку, колодязь, озеро, але не в посудину з водою. Коли він знаходився у воді, його не можна було випускати із рук, а кожне занурення спричиняло до появи однієї хмарини. Коли хмар на небі ставало достатньо для того, щоб почався дощ, магічний камінь потрібно було помістити назад до міхура для подальшого зберігання. Якщо необхідно було викликати довготривалий і сильний дощ із градом або снігом, то його треба було тримати в хустині разом із льодом, стежачи, щоб полотно не висохло.

Також за допомогою елементарних додаткових маніпуляцій можна було керувати рухом хмар і спрямовувати негодю туди, куди потрібно відповідній особі. У тексті, що опублікував А. Турилов, детально описано епізод застосування каменю кінним подорожнім. Якщо потрібно, щоб дощ ішов у нього за спиною, а спереду була хороша погода, камінь необхідно вийняти із міхура і перев'язати ниткою посередині, прикріпивши до стремена. Передню частину каменю слід було нагріти на вогнищі, а до його задньої частини прив'язувалася волога хустина. Для того, щоб викликати дощ перед подорожнім усе потрібно було зробити навпаки [9, с. 536-537]. Якщо була потреба викликати хорошу погоду і протримати її протягом декількох днів, то камінь рекомендувалося закопати в землю на глибину трьох пальців, а над ним розпалити невелике багаття. Водночас варто було стежити, щоб камінь не згорів і не розколовся на шматки. Коли ж він нагріється, то дощ повинен закінчитися. Після цих маніпуляцій його варто було покласти в міхур, де є свіжа кров, щоб остудити. Також текст вказує, що лише завдяки крові камінь зберігає свої магічні властивості. Для того, щоб викликати сильний вітер чи бурю, камінь необхідно було перемотати навхрест, а потім прив'язати його до палки і, будучи на коні, розмахувати ним. Якщо ж розпочалися неочікувані дощі, які заважають мандрівнику, камінь потрібно було погріти біля багаття, тримаючи його в руках. Абсолютно в усіх цих випадках камінь мав магічну силу впливати на погодні умови в радіусі трьох-чотирьох кілометрів.

Окрім цієї рукописної пам'ятки кириличного письма, А. Турилов наводить історію із судовою справою 1718 р. донського козака Ємельяна Щадрина, зробив спробу застосувати подібний ритуал, але йому це не вдалося [9, с. 534-535]. Є підстави для твердження, що Ємельян Щадрин, котрий запозичив цей ритуал із практики шаманів чи знахарів ногайців, які проживали неподалік від донських козаків.

Окремо варто розглянути практику метеорологічної магії в середовищі тюркських племен. Найдокладніші свідчення щодо цього можна віднайти в записках арабських істориків та мандрівників.

Спочатку звернемося до свідчень арабських істориків, котрі описували життя і побут середньовічних тюрків. Так, Ібн аль-Факіха аль-Хамадані (X ст.) у розділі «Про тюрків, про їх краї і про чудеса в цих краях» книги «Абхар аль-Булдан» пише: «Одним із чудес землі тюрків є каміння, за допомогою якого вони викликають дощ, сніг, град і багато чого іншого, що вони забажають. У них це каміння отримало дуже вагоме значення, воно дуже розповсюджене. Цього ніхто із тюрків не заперечує. Особливе значення воно має при дворі тукузгузів (Токуз Огузів)» [2, с. 183]. Це дає підстави говорити про практичне застосування «метеорологічної магії» у Середні віки в середовищі тюркської знаті. Сюди також можна віднести свідчення мандрівника аль-Біруні (IX-X ст.), котрий подає досить скептичні свідчення про магічний камінь: «Один тюрк якось приніс мені камінь, котрий викликає дощ, він думав, що я зрадію такому подарунку» [1, с. 139].

Нам вдалося встановити, що назва такого каменю у тюркських племенах була схожою, *дьяда/яда/сата/джайташ/йэй таиш*. Щодо їх походження, то, наприклад, учений С. Малов вважає, що *дьяда/яда/сата/* – це запозичення із авестійського *дъата* (чарування), новоперського *дъата* (чаклун) [7, с. 154]. З такою думкою погодився інший дослідник давньої тюркської релігійності В. Басилов [3, с. 18]. Іншої думки дотримується сучасний етнограф К. Яданова, котра вважає, що цей термін має суто тюркське походження, а його корінь «*Јаа* – йти (про дощ, град, сніг)», тісно пов'язаний із словами, котрі позначають дощ, зливу, сніг або будь-які інші опади. Наприклад, *јааш*, *јаңмыр* – дощ, злива; *јаңмырла* – лити [11, с. 262-263].

Існує два види каменів «*яда*». Один із них має назву «*яда таиш*». Це камінь округлої форми, розміром із куряче яйце, білого кольору або ж прозорий, що можна знайти в горах або серед лісу. Російський етнограф К. Яданова ототожнює його з гірським кришталем, спираючись на усні свідчення одного із жителів Алтаю [11, с. 264]. Інший різновид каменю «*яда*», – той, що нас цікавить, видобувається із нутрощів людини, тварини (вівці, зайця, корови) або птиці (курки чи гуски). Такий камінь вважався більш дієвим у його магічних властивостях, ніж камінь, що, наприклад, був знайдений у горах чи лісі.

На думку дослідника тюркського, алтайського і монгольського шаманізму Дж. Бойла, застосування каменю «*яда*» – це частина практики шаманського ритуалу, яка була відомою серед тюркських та монгольських племен. Він зазначає, що до монголів ця практика потрапляє саме від тюрків [4, с. 342]. Шаманський спосіб викликання дощу був досить поширений серед архаїчних культур, а його деякі елементи збереглися і до сьогодні у християнських, буддійських та ісламських ритуалах, що також спроможні викликати дощ під час засухи. Застосування магічних каменів у цьому процесі не рідкість.

За Дж. Фрезером, на теренах Західної Європи застосування «прихованого каменю дощу» для викликання опадів було притаманним британським кельтам та піктам. Джерелом інформації стали їхні легенди. Це чи не єдині дані про подібну практику «метеорологічної магії» в Європі [10, с. 116]. Отже, застосування каменю «*яда*» для потреб «метеорологічної магії» за доступними джерелами простежено лише у східних слов'ян, тюрків, монголів та деяких китайських племен.

Дж. Бойл наводить дві версії походження цієї магічної практики. Першу він виводить зі свідчень історика Гардізі (XI ст.), хоча, швидше за все, наведена нижче історія була описана арабським географом Ібн аль-Мукаффою (VIII ст.), котрий був зороастрійцем. Вона оповідає, що виникнення каменю «*яда*» започатковується після закінчення всесвітнього потопу, коли Ной розділяв між своїми синами ще незаселені землі. Території, де пізніше житимуть тюрки, слов'яни, а також біблійні землі Гога і Магога аж до Китаю, були надані у володіння Яфету. Ной попросив Бога навчити Яфета заклинанням, що викликають дощ. Коли Бог навчив Яфета цим чарам, син Ноя, щоб не забути магічні слова, які були сказані Богом, записав їх на камені, і прив'язав його до шиї. Дощ міг починатися будь-коли і будь-де, після того як тільки Яфет прочитував записані слова. Якщо ж він клав камінь у воду і потім цю воду давав пити хворим то кожен із них швидко одужував. Із часом цей камінь був переданий нащадкам Яфета – Гуззу, Халаджу та Хазару. Спершу ним володів Гуззу. Але питання, кому ж повинен належати камінь, призвело до суперечок між братами. Вони закінчилися тим, що було вирішено кинути жереб і, таким чином, визначити власника каменю. Перед цим дійством Гуззу взяв дуже схожий камінь і вирізав на ньому такі ж самі слова. Він носив його із собою, а справжній камінь із заклинанням сховав. У зазначений день цей камінь дістався Халаджу, котрий саме так був обманутий Гуззом, оскільки отримав підробку [4, с. 345-346]. На думку Гардізі, застосування каменю «*яда*»/«*яда таиш*» отримало поширення лише серед тюрків, землями котрих володів Гуззу.

Існує ще одна легенда, яка для нашого дослідження значно значиміша, оскільки в ній ідеться про вилучення магічного каменю у тварин. На думку Дж. Бойла, вона давніша, ніж та, яку наводить Гардізі. Вперше вона зафіксована в роботі географа XIII ст. Якута Хамаві, котрий переказував її зі слів Абу-л-Аббас Іса ібн Мухаммад аль-Марвазі, який жив під час правління сасанідського правителя Ісмаїла ібн Ахмада (892-907 рр.). Легенда розповідає, що далекий предок невідомого гузького хана розказав мандрівнику Абу-л-Аббас Іса ібн Мухаммад аль-Марвазі, коли той посварився із своїм батьком, вирушив у подорож на схід і прибув до країни, де жителі сказали йому, про неможливість проїзду, оскільки дорога впирається в гори. «Сонце, – сказали вони, – встає саме за цією горою, і воно настільки близько до землі, що ніщо не може сховатися від спеки». Тоді нащадок правителя спитав: «Чи живе хтось за горою, якісь люди або тварини?». Йому відповіли: «Так». Тоді він поцікавився: «Як же вони можуть жити в умовах, які ви мені описали?». Люди відповіли: «Щодо людей, то вони живуть у норах, які мають дуже велике розгалуження під землею і в горах. Коли сходить сонце, тоді вони ховаються у свої нори і печери та сидять там доки сонце не сховається. Щодо тварин, то вони підбирають камінці, про які вони мають сакральне знання. Вони впевнені, що коли тварина бере в рот такий камінь та ковтає його, то вона може керувати погодою і хмарами на небі, що у неї над головою, викликаючи тінь та дощ, що захищають їх від сонця». Після цього мандрівник увійшов у цю країну, що була за горою і побачив, що там усе саме так, як йому розповідали. Він та його супутники напали на тварин, зібрали магічне каміння і взяли його із собою скільки могли. Після цього вони повернулися назад у свої землі, де стали використовувати це каміння, щоб викликати дощ, сніг та град [4, с. 346].

На нашу думку, ця легенда найкраще пояснює походження каменю «яда» і його особливих властивостей, які описані в слов'янській пам'ятці. Зв'язок магічної практики з камінням «яда» і легендою був втрачений. Це підтверджується результатами сучасних етнографічних досліджень тюркських народів, оскільки в них немає жодної згадки про джерело походження традиції «метеорологічної магії». Єдині свідчення, які наводить К. Яданова: «Яда тварини буває в матці худоби. Це означає, коли обробляти тушу тварини потрібно виїняти із матки камінь та висушити його. Після цього здійснюють особливий обряд із заклинаннями. Це зовсім інший камінь, ніж камінь *яда таши*. Для того, щоб активувати цей камінь, потрібно покласти його у воду, тоді йтимуть дощі й може бути потоп, якщо ж виїняти камінь і не загорнути його в тканину, то дощ не перестане йти» [11, с. 192]. З цього зрозуміло, що магічний камінь, який, приміром знаходять у горах, зокрема Алтайських, не є тотожним тому каменю, що знаходять у нутрощах тварини.

Наступна інформація мешканців Алтайського регіону містить свідчення про вилучення каменю «яда» із молозива зайця. За нею, цей камінь можна вилучити лише в останні роки життя зайця з його шлунку. Водночас обов'язково, щоб він був у молозиві, де його й потрібно зберігати [11, с. 193].

Окрім цього, існують історичні свідчення про використання каменю «яда» під час битв. Заслугує на акцент уваги те, що часто практики «метеорологічної магії» шкодила тим, хто її застосовував. Наприклад, мандрівник Абу-л-Аббас Іса ібн Мухаммад аль-Марвазі розповідає про те, як Ісмаїл ібн Ахмад переміг у битві тюрків-язичників [4, с. 347]. Не зважаючи на те, що тюрки викликали страшну бурю з градом і снігом, подув вітер, який погнав хмару в бік їхнього ж табору, спричинивши там велику шкоду. Що змусило тюрків розбігтися. Ісмаїл ібн Ахмад пояснив це втручанням Аллага, який нібито був на його боці. Подібних випадків застосування каменю «яда» у практиках «метеорологічної магії» під час битв існує багато, докладно описані Дж. Бойлом. Він вказує, що серед племен монголів ця практика прослідковувалася значно рідше, ніж серед китайських племен, що жили поруч із монголами. Також цей дослідник зазначає, що нині камінь «яда» найчастіше використовується серед бурятів [4, с. 347-348].

Підсумовуючи вище наведені дані до висловленого нами припущення, що слов'янський рукописний текст XVI ст. мав тюркське походження можна зробити такий висновок. На нашу думку, застосування каменю «яда» бере свій початок із легенди подорожі тюркського принца до магічної країни, де він силою забирає особливі камінці із нутрощів тварин, а після цього вона поширюється в середовищі його народу. Після походів Вігольда на територію Кримського ханства, цей князь розселив тюрків на території Великого Князівства Литовського. На нашу думку, саме тоді використання каменю «яда» могло з'явитися в середовищі східних слов'ян. Це ілюструє документ, який виявив та інтерпретував А. Турилов. Тому можна стверджувати, що це оригінальний, а не перекладний текст із західноєвропейського ареалу, як припускає цей

російський славіст. В описаному нами тексті міститься тюркська шаманська практика зміни погоди, яка була трансформована у своєрідний poradnik для мандрівників, написаний у XVI ст. слов'янізованим тюрком.

Додаток

«Камінь для викликання дощу та вітру. Інструкція з метеорологічної магії в давньобілоруському записі XVI ст. [8, с. 539-541]; переклад сучасною українською мовою В. Щепанського.

На пам'ять. Як потрібно використовувати камінь, що будь-яким чином виїнятий із якогось звіра чи птаха.

Відразу після того, як камінь буде витягнуто його потрібно покласти в сирий необроблений міхур, звіриний або пташиний, залити кров'ю, так само звірячою чи пташиною кров'ю. Постійно зберігати в тій крові, якщо кров і засохне – це не важливо.

А якщо потрібно дощ викликати, тоді треба виїняти той камінь із крові, ретельно витерши ганчіркою. Вимочити його у воді – у річці або в озері, або в колодязі, тільки не в посудині. І не можна його з рук випускати, лише тримаючи в руках опускати у воду стільки разів, скільки потрібно викликати дощових хмар. А коли хмара почне з'являтися – виїняти і прибрати назад. А якщо потрібен затяжний дощ і холод, тоді потрібно камінь загорнути в мокру хустину з льодом і тримати його так, щоб хустина не висихала. Тоді і дощ, і сніг, і град буде.

А якщо комусь, хто зібрався в дорогу, потрібно, щоб дощ ішов позаду нього, а попереду сухо було, тоді потрібно камінь той, виїнявши з крові, добре обтерти і перев'язати посередині ниткою або чимось іншим, і прив'язати до стремена біля ноги. Ззаду прив'язати до нього мокру ганчірку, втричі або вчетверо складену. А з переднього боку потрібно його ретельно витерти і нагріти на вогні. Тоді позаду йтиме дощ, а попереду буде сухо. А якщо хочеш, щоб дощ був попереду, а сухо – позаду, тоді потрібно камінь обернути.

А щоб взагалі дощу не було, тоді камінь потрібно закопати в землю на три пальці, зверху землею засипати і вогонь малий розпалити, щоб земляний горбик зігріти. За вогнищем потрібно стежити, щоб камінь не згорів. І коли камінь зігріється – дощ скінчиться. А потім з-під землі той камінь дістати, добре ганчіркою обтерти, і знову в міхур свіжий покласти, і залити свіжою кров'ю будь-якого птаха чи звіра і залишити до наступного разу, бо кров має магичну силу.

А якщо потрібен сильний вітер, тоді камінь, виїнявши з крові, треба ретельно ганчіркою витерти, після чого потрібно міцно начетверо ременем перев'язати, але весь не закривати. Далі потрібно прив'язати камінь на палицю чи посох, і на коні скакати по полю, і розмахувати каменем в усі боки – тоді вітер буде.

А якщо вітер перестає, а потрібен ще сильніший, тоді потрібно камінь прив'язати там, де він за вітром буде розгойдуватися, або в руці тримати і махати ним безупинно – тоді можна і бурю викликати.

А якщо дощі підуть неочікувані, тоді той камінь, виїнявши й обтерши ганчіркою, гріти біля вогню (втрачений фрагмент) буде достатньо. Тоді сніг (втрачене слово) дощ (втрачене слово). Камінь у всіх зазначених випадках має силу в усіх чотирьох боках на три милі – і сухо, і мокро, і вітри... (тут текст обривається).

Список використаних джерел та літератури:

1. Абу Рейхан аль Бируни. Избранные произведения / Абу Рейхан аль Бируни. – Ташкент, 1974. – Т. 4. Кн. 1 – 561 с.
2. Агаджанов С. Г. Очерки истории огузов и туркмен Средней Азии IX-XIII вв. / С. Г. Агаджанов. – Ашхабад: Ылым, 1969. – 296 с.
3. Басилов В. Н. Шаманство у народов Средней Азии и Казахстана / В. Н. Басилов. – М. : Наука, 1992. – 324 с.
4. Бойл Д. Э. Тюркский и монгольский шаманизм в средневековье [Електронний ресурс] / Дж. Э. Бойл – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/40730/14-Boil2.pdf?sequence=1>.
5. Бушаков В. Етнонім татар у часі і просторі / В. Бушаков // Україна в минулому. – 1996. – Вип. VII. – С. 108-116.
6. Лэн-Пуль С. Мусульманские династии / Сэнли Лен-Пуль. – М. : Восточная литература, Муравей, 2004. – 310 с.

7. Маслов С. Е. Шаманский камень «яда» у тюрков Западного Китая / С. Е. Маслов // Советская этнография. – 1947. – С. 151–160.
8. Прохладный вертоград. Лечебник патриаршего келейника Филагрия / сост., предисл., вступ. ст., пер., коммент. Т. А. Исаченко; Российская гос. библиотека. – М.: Археографический центр, 1997. – 411 с.
9. Турилов А. Камень для вызывания дождя и ветра. Руководство по метеорологической магии в старобелорусской записи XVI в. / А. Турилов // Отреченное чтение в России XVII-XVIII веков / А. Турилов. – М.: Индрик, 2002. – С. 533-542.
10. Фрэзер Д. Д. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Дж. Дж. Фрэзер. – Москва: Эксмо, 2006. – 960 с. – (Антология мысли).
11. Яданова К. В. Камень погоды – Жада таш у теленгитов (По материалам экспедиций в Кош-Агачский район Республики Алтай) [Электронный ресурс] / К. В. Яданова. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://www.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-260-9/978-5-88431-260-9_25.pdf.
12. Якубович М. Татарсько-мусульманське населення Південно-Східної Волині XVI-XX століть: історична ретроспектива / М. Якубович. // Наукові записки. Серія «Історичні науки». – 2010. – № 2. – С. 186–196.

Стаття надійшла до редколегії 15.03.2016.

Виталий Щепанский
ПРОИСХОЖДЕНИЕ «МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКОЙ МАГИИ» В СЛАВЯНСКОЙ РУКОПИСИ XVI В.

Статья посвящена одной из наименее исследованных страниц истории религиозных представлений среди славян культурной среды Slavia Orthodoxa, в частности трансформации тюркских шаманских практик. На основе рукописного документа XVI в. предпринята попытка реконструировать происхождения магической практики «метеорологической магии» в среде восточных славян. В статье прослежены происхождения ритуала для изменения погоды. Доказано влияние тюркской культурной традиции на славянский рукописный памятник.

Ключевые слова: «метеорологическая магия», камень «яда», тюркские племена, славянские рукописи.

Vitalii Shchepanskyi
THE ORIGIN OF «METEOROLOGICAL MAGIC» IN SLAVIC MANUSCRIPTS XVI CENTURY

This article is devoted to one of the least studied pages of the religious beliefs of Slavs cultural environment Slavia Orthodoxa, including the transformation of Turkic shamanic practices. Based on a handwritten document XVI century. An attempt to reconstruct the origin of magical practices «meteorological magic» among the eastern Slavs. The article followed the ritual of origin for weather changes. The influence of Turkic cultural traditions of the Slavic manuscripts. Reconstructed possible impact on the formation of legends notions of ritual weather changes with the help of magical stones. Based on handwritten material reproduced clear instructions in applications stone «Jada». Also, the article suggested the emergence of environment Turic handwriting, who lived among the eastern Slavs.

Key words: «Meteorological magic», stone «Jada», Turkic tribes, Slavic manuscripts.